

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATHOLIKUS NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA

Kiadja a *SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT* Budapesten.

Megjelenik minden vasárnap egyívnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy példányban ingyen.

Előfizetési ár: egész évre kor. 6.—

Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

BUDAPEST,

Szentkirályi-utca 28b. sz. a.

(SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT)

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknel minden egyes szóért minden közlés után 6 filler (3 krajczár) fizetendő.

Egyéb hirdetéseknel:

egész oldal ... kor. 32 — negyed oldal ... kor. 8.
fél oldal 16 — nyolczad oldal . 4.

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulatnak.

Az állami tanítók fizetésrendezése és a felekezeti tanítók.

A pénzügyminiszter végre benyújtotta e hó 14-én a képviselőházhoz az állami tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot, melynek keretében az állami tanítók illetményei is szabályoztatnak.

Az állami hivatalos tanügyi lap sietett is ezt, leginkább az állami tanítókra örvendetes eseményt, «Rendkívüli kiadás»-ban a tanítósággal közölni és a fizetési fokozatokat, valamint a törvény erre vonatkozó indokolását is ismertette.

Tudjuk, hogy a tervbe vett fizetésemeléssel nincsen az állami tanítók kívánsága egészen kielégítve; de azért magából a tényből, hogy csakis az állami tanítók fizetéséről gondoskodnak, kitűnik a megkülönböztetés szándéka az állami tanítók előnyére. Tehát a tanügyi kormány előtt az állami tanító több, mint a 24 ezer más jellegű tanító. Egészséges tanügyi fejlődés ez?! De térjünk a javaslatra.

A javaslat átolvasásakor olyformán éreztem magamat, mint ama legöregebb testvér, ki kisebb testvérei fölnevekedéséig az atyja birtokában hűségesen dolgozott és fáradozott, mégis atyja a gyermekek öröksége kiadásakor őt e fáradozásaiért csak fele annyi jussal elégitette ki, mint kisebb gyermekeit.

Igy vagyunk mi felekezeti tanítók is, de talán rosszabbul, mert mirőlünk még csak meg sem emlékeznek a javaslattal kapcsolatosan, nem hogy fizetésünket emelnék.

Pedig nekünk is megígérték ám, de hányszor!

Igen, csak hogy minálunk a felekezeti tanítóságnak más mértékkel mérnek.

Pedig ez csak akkor volna jogosult, hogyha mi felekezeti tanítók hátrább állanánk kvalifikációban és munkaértékben az államiaknál! Igaz, hogy a hivatalos állami tanügyi lap nem fogy ki az állami iskolák erőltetett dicséretéből; sőt sokszor statisztikai abszurdumokat is közöl a vég-

ből, hogy olvasóközönsége [előtt] igazát megerősítse. De azért sem mi, sem senki nem hiszi el, hogy az állami iskolák tanítói föltötte állanak szakműveltség dolgában a más jellegű iskolák tanítóinak, hogy az állami iskola a priori tökéletesebb, mint a nem állami iskola.

Előtanulmányunkat és szakképzettségünket tekintve, egyformák vagyunk. Közülünk kerültek ök is az állami iskolákhoz és nagy részük felekezeti iskoláknál működött éveken át.

Azután, ha a tanításuk értékét tekintjük, az sem lehet többet érő, mert egyenlő képesítéssel bírók csak egyenlő munkát végezhetnek. Így a nemzetnek sem hoznak többet érő szolgálatot a felekezetiéknél.

Sőt ezek kevesebb fizetésért többet tesznek.

Nézzük csak!

Az államiak a kántorságért tanítói fizetésükön felül rendes fizetést huznak; nem így a felekezetiak, kiknek tanítói javadalmukba, a 6—800 koronába a kántori jövedelem is betudatik.

Nyugdíjigényük is sokkal előnyösebb, pedig az alapot — azt mondhatjuk — hogy a felekezettek és azok tanítói növelték nagyra.

Fizetésüket rendesebben és biztosabban az adóhivataltól kapják és nem kell a fölpanaszolt oszú behajtása miatt ide-oda folyamodniok.

Végre az államvasutakon is olesőbban utazhatnak mint mi.

De ezen összehasonlításokat nem azért tettem, mintha ezzel azt akarnám mondani, hogy az állami tanítók helyzete rózsás, de hogy, csak azt akartam föltüntetni, hogy a felekezetiéknél is mennyire szükséges volna már a fizetésrendezés, holott arról teljesen hallgat a tanügyi kormány.

Pedig mi felekezeti tanítók tesszük a hazai tanítóságnak — a közművelődés e hadseregének — zömét; tehát legnagyobb részben mi valósítjuk meg az életben az igaz nemzeti nevelés törekvéseit és a tanügyi kormány reformeszméit; tehát nagy igazságtalanság, hogy rólunk következetesen megfeledkeznek, hogy minket nem részesítenek az állami kartársakkal egyformán, a tanítókat

megillető előnyökben. Es igazán van lapunknak, hogy a javasolt fizetésrendezés a magyar tanítói kart szociális és arisztokratikus érzelmi csoportokra osztja, a mi a nemzeti közoktatásra veszedelmes. Azért emeljük föl, kath. tanítók, szavunkat és kérjük az arra hivatott tényezőket, hogy indítsanak mozgalmat a végből, hogy az állami tanítók fizetésének rendezésével kapcsolatosan a tanügyi kormány terjeszzen elő javaslatot a nem állami tanítók fizetésének hasonló rendezésére.

Somogy-Kereki.

Sipos Antal.

Katholikus tanítóképesítés.

(Folytatás.)

Bizonyítja nemes szándékainkat az a körülmény is, hogy az egységes képzés elől eddig sem zárkózunk el, hisz a vallástán nagyobb anyagát kivéve, teljesen meggyeznek tantervünk az állami tantervvel. Nem zárkózunk el semmi haladás elől és ha valamely reform a szellemi színvonal emelésére alkalmas, minden késedelem és nehézség nélkül megvalósítjuk. Képzőink működésébe és szellemébe szívesen engedünk a közoktatásügyi kormányzat tekintet, mert nincs semmi rejteni valónk. A mit az állam a maga képzőiben akár pedagógiai, akár didaktikai, akár erkölcsi, akár nemzeti szempontból jónak lát behozni, abban vele szívesen versenyre kelünk és vagy megelőzük, vagy készséggel követjük. Vizsgálataink a kormány képviselője jelen van, kiállított okleveleinket aláírja és nem hiszem, hogy a katolikus képzők működésének erkölcsi irányára, tudományos színvonalára, vagy nemzeti szelleme fölött elégtelen nyilatkozni csak egyetlen miniszteri biztostnak is oka és alkalma lett volna.

A képzés egysége tehát megvan most is. Amde ezzel nem elégsznek meg az államosítás hívei; nekik az állami jelleg egysége kell, mert telve vannak azzal a hamis és a logikésbbé sem szerény előítélettel, hogy a mi állami, az már szükségképen jó és tökéletes, a mi pedig nem állami, természetesen rossz és hátrányos és így maguk rontják le azt a nagy pedagógiai igazságot, hogy a nevelés jósága nem az iskola jellegétől, hanem a benne uralkodó szellemtől függ. Ezt a szellemet pedig nem az országos vizsgáló-bizottság és nem a képesítés állami jellege adja meg, hanem az ifjúságot nevelő tantestület. És ha ez a tantestület nemzetellenes törekvésekkel tölti meg az ifjúság lelkét, ki nem irtja azokat onét semmiféle országos bizottság, bármily ezíra oklevelet ad is. A dolog lényege tehát nem a képesítés állami jellegén, hanem a képzés nemzeti szellemén fordul meg; a miért is az államosítás hívei jól tennék, ha az egységes és az állami képesítést nem azonosítanák, mert lehet a képesítés egységes állami jelleg nélkül is, a mint a lényegben egységes most is. Az az egység, a melyet az állami képesítéstől vannak csak üres külsőség, csak pusztá alakosság,

a melynek összes eredménye az oklevél külső egyformaságán túl nem terjed.

Ezen két fő argumentumon kívül hivatkozni szoktak még az államosítás hívei azokra a várható eredményekre is, a melyek ő szerintök az állami képesítés nyomában fakadnak, a minők pl. a népoktatás föllandulása, a közműveltség nagyobb arányú terjedése, a tanítói oklevél külső és belső értékének és a tanítói állás tekintélyének emelkedése. Ezek azonban, melyen tisztelt Szakosztály, csak üres profétálások, a melyeknek semmi bizonyító erejük nincs, mivel ezek az eredmények semmi összefüggésben sincsenek az állami képesítéssel. Azok mindenesetre be fognak következni, ha jó néptanítóink lesznek, egyébként pedig soha. Az államosítás barátjainak tehát azt kellene a napnál fényesebben bizonyítaniok, hogy Magyarországon csak akkor lesznek szakértő, ügyes és lelkiismeretes tanítók, ha állami jellegű, országos vizsgáló-bizottság előtt szereznek oklevelet. Amde ilyen állítást k molyan senki sem kockáztathat meg, mert az élet mindazokat kineveti, a kik az oklevél minősége, vagy pláne az oklevelet kiállító bizottság jellege szerint akarják mérlegelni a tanítói rátermettséget. Vestis non facit monachum, mondja a latin közmondás, a pedagógiai tapasztalat pedig azt bizonyítja, hogy nem az oklevél kölcsönöz értéket a tanítónak, hanem inkább a tanító az oklevélnek. És nagyon számalomra méltó tanító az, a ki nem önműködésével, hanem másnak a támogatásával akar személyének és állásának elismerést szerezni.

Ilyen és hasonló állítások czáfólatával nem kellene foglalkoznom, melyen tisztelt Szakosztály, ha az államosítás hívei komolyan nem vennék azokat; amde ők egész komolyan állítják, sőt egy más argumentummal is megtoldják és azt mondják, hogy a felekezeti képzők felszerelésük hiányossága miatt nem képesek a modern követelményeknek színvonalán álló tanítókat nevelni; be kell tehát hozni az állami képesítést, hogy a magasabb színvonal vagy fejlődésre kényszerítse, vagy pedig elpusztítsa ezeket a hiányos felekezeti képzőket. Ennek az argumentumnak, a mely vád is egyúttal, sok ténybeli igazsága van; mert nem lehet tagadni, melyen tisztelt Szakosztály, hogy katolikus tanítóképzésünk az egyháznak most még valóságos mostoha gyermeke. A mi ezen a téren tapasztalható, az valósággal elszomorító. Épületeink sok helyen rongyos viskók, felszerelésünk semmi, vagy nagyon is nyomorúságos, tanártestületeink nem állandók, intézeteinknek sokszor főnmaradása is bizonytalan. Ezek mind igazak, melyen tisztelt Szakosztály, de azért mégsem szolgálunk bizonyítékul az állami képesítés mellett, mert a tanítás eredménye nem az épület nagyságától, nem pusztán a felszerelés gazdagságától, hanem a tanár ügyességétől, szakképzettségétől és lelkiismeretességétől függ. Mi több nehézséggel küzdünk ugyan, mint a gazdag államiak, de a küzdés és a nehéz-

segék több ügyességet is váltanak ki belőlünk. *Experientia te plura docebit*, mondja a latin közmondás, de igaz is, mert a szükség a legnagyobb fölataló. Ezzel azonban nem akarom a hiányokat mentegetni, csak jelezni az argumentum irítségét, mert ha intézeteink hiányosak, akkor rajtuk nem az állami képesítés, hanem a hiányok megszüntetése van hivatva segíteni.

Ezekben van szerencsém, mélyen tisztelt Szakosztály, az állami képesítés híveinek törekvéseit és fölhozott argumentumaikat ismertetni és érdemek szerint mérlegelni. Hátra van most a katolikus álláspont kifejtése. A mondottak után ezzel röviden végezhetünk. Tekintve ugyanis az iskola és a templom szoros összefüggését, tekintve továbbá azt a körülményt, hogy a keresztény iskola természetes folytatása a keresztény családnak, és tekintve végül a népiskola és a tanítóképzés természetes összefüggését, a katolikus egyháznak a kath. szellemű tanítóképzéshez és képesítéshez, mint az oktatás-szabadság természetes folyamányához törhetetlenül ragaszkodnia kell. Mit követeljen a szabadság századában, ha nem szabadságot? Az erő kifejtésének ez az éltető eleme, a melytől az állam nem féltetheti a nemzeti közművelődést, hisz a katolicizmus volt a nemzeti érzés leghatalmasabb támasza a múltban és az lesz a jövőben is. Nincs szerencsétlenebb gondolat, mint a nemzeti élet két főtenyezőjét: a nemzeti érzést és a keresztény meggyőződést egymástól elválasztani, vagy, a mi még rosszabb, egymással szembeállítani. Mi nem ellenezük az állami felügyeletet, ha az iskoláink nemzeti érzületére vonatkozik, mert nem az állami hatalom gyengítésén, hanem inkább annak megerősítésén dolgozunk. Azért nem követelünk mást, mint szabadságot, de azt követeljük magának a nemzeti közművelődésnek az érdekében is, a melyre nézve nagy veszedelem, ha a gyorsan váltakozó politikai áramlatok fekelküli uralma alá kerül. Minél több jogot ragad magához az állami hatalom, hatalmának alapja annál összefüggő szorú és annál kevésbé szilárd, mert a jogfosztottak gyűlölete annál nagyobb. A bitorolt hatalomban soha sincs annyi erő, mint a kölesönös jogtisztelőben; azért a ki meg akarja teremteni a nemzeti közszellemet és az érzület egységét, az a lelki hatalom közreműködését nem nélkülözheti.

Guzsvenitz Vilmos

(Folytatás következik.)

Az éneklés, mint a történettanítás segédeszköze.*

Nem kell már visszatekintenünk a régi népeknél, pl. a rideg Spártának, a művészi Athennek, a realis Rómának zenei nevelésére; nem kell hivatkoznunk az Egyház azon intézkedéseire,

* Részlet a szerzőnek *A történettanítás módszeréről* című alatti készülő művéből.

melyekkel a zene a vallásos kedély fokozására fölhasználta és használja; nem a régi idők hazafias szelemtől áthatott dalaira; de nem szükséges a mai köztapasztalathoz sem nyulnunk, hogy argumentumot gyűjtsünk a zene kiváló kedélyművelő hatásaira: a zene hatásait ma mindenki ismeri és elismeri, nevelői hatását nagyra becsüli, mert az izlésre, az indulatok fokozására, az akarat erősítésére való hatását lépten nyomon hirdetik s ki is zsákmányolják.

Hanem ha mélyebben tekintünk ezen oktató-nevelői ág kiválasztott anyagába, bizonyos hiányosságot észlelünk. A vallásos kedély istápolása kellő mértékben érvényesül; a nemzeti érzés fokozására azonban nem tettünk még teljesen meg mindent, a mi e téren kívánható. Összegyűjtöttük lehetőleg a népdal anyagot, tekintettel vagyunk az egyes időszakokra is s mivel ezen anyagnál elsősorban az értékeséget s a magyar nemzeti szellemnek megfelelőt keressük s részben alkalmazzuk is: tagadhatatlanul fejlesztjük a nemzeti szellemet. S ezt az anyagot az énektanításból kihagynunk épen azért nem is szabad.

De a történeti oktatással szorosabb kapcsolatban álló énektanítási anyaggal kissé mostohán bántunk eddigelé. A Himmusz, a Szózat, esetleg még egy vagy két harszi induló, s befejeztük ezt az anyagot.

A magyar nép-, esetleg műdal szövegében is, dallamában is a magyar lélek, a magyar szív alkotása; hatása tehát olyan, mint a forrása: magyar, nemes, magasztos. És mert az iskolában ebből az anyagból csak a legtekélyesebbet szabad alkalmazzunk, a nemzeti izlés és érzés nyeresége még fokozódik. Ez mind tagadhatatlan és megbeesülhetetlen. Hanem az is tagadhatatlan, hogy — főleg a nemzeti hatások termékenyítő ereje — kevesebb, mint a mennyit a zene, az ének hatásaitól várhatunk. Ennek az anyagnak nemzeti hatása olyan, mint a harmat a természetre: nélkülözhetetlen, kedves és szép, de nem elég. Erősebb hatásokra: napsugárra is, esőre és szélre is, sőt viharra is szüksége van néha a természetnek. Ha ehhez hasonlatos hatások teremtésére képesek vagyunk a nemzeti szellem érdekében, fogatosítsuk.

Pedig képesek vagyunk! Ha valaki megkísérelte valamikor, hogy a történettanítás anyagával, tehát hatásaival is rokon hazafias dalt énekeltesse, láthatott ilyen hatást. És ez természetes is. A zene maga is létesít érzelmeket és indulatokat; a meglévőket azonban sokszorosan fokozza. A történettanítás valamelyik részletének kellő tárgyalása, a tartalommal megegyező lelki hangulatot teremt. A gyermek fantáziája színes szárnyakon csapong s ezekkel előtte eddig ismeretlen körülmények közé jutott.

Gerjedelmei fölélének, folytonosan fokozódnak, sőt néha indulatra válnak. Egész lényé: a történet hatásai szerint formált hangulat. Ehhez még csak egy, szövegében és dallamában is odaillő dal kell: a gyermek lelkülete lángra lobban,

szinte megolvad. A tanító műveszi keze kell csak, hogy ebből a hatásból allandó lelki kieneset teremtsen, hogy a dal tüzes hatásával megteremtett lelkiállapotot a gyermek lelkületébe mélyesen beedzze.

Egy, a korrallal s a gyermeki lélek hangulatával egyező hazafias dal a nemzeti érzés kohója, olvasztókemenczéje; s ha az ebben megolvadt arany igazán műveszi kezekbe kerül, az eredmény csak értékes, nemes lehet. A történet-tanítás csakis ezen hatással éri el igazán a célját, e nélkül egy igazán áldásos hatóerővel szegényebb, tehát az eredmény is kisebb értékű.

Csak egy pillantást vessünk hazafias ének- és dalrodalmunkra, bőséges anyagban gyönyörködhetik a lelkünk. Ime pár ének és dal: Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga!... Szent István, Béla király, Béla király!... (Verő: Ezer év.) Rákosi szántó, Boldogasszony Anyánk! (A török világból.) Haj Rákóczi, Beresényi! Jaj már minékünk, magyar nemzetnek!... (És ha nem volna oly közel hozzánk a kor.) Kossuth Lajos azt izenté... Befejezőül a Himnusz és a Szózat.

Természetesen ez az anyag sem nem teljes, sem a zeneoktatásbeli fokozatosság elvének figyelembevételével nincs összeállítva. Csipán az eszme megvilágítására szolgáló példaként hozatott föl.

Az így megválogatott hazafias dalok és énekek, ha az illető korból valók s főmaradtak, értékesek is egyszersmind. A történet-tanítás hatásainak fokozására főleg azért alkalmasak, mert a kornak, melyben születtek, közhangulatát, közös vágyait, reményeit, közös örömeit vagy bánatát foglalják magukban s közös izlését fejezik ki. Ha pedig a mai kor alkotása, oly költő és zenész munkája, ki ama kor eseményeit, közhangulatát és izléset, zenei fejlettségét teljesen ismeri; nemcsak, hanem annak a közhangulatát is magáévá tette annyira, hogy lelkét megihlette s lángszénnek erejével e hatásokat másoknak is hozzátérhetővé tette. A ki tehát az illető kor ismeretével és ez ismeret nyomán fakadt hangulattal egy ily dalt vagy éneket énekel, hasonló hangulatba jön, mint az azon korbéli emberek, midőn szívük érzelmén egy-egy ilyen dallal vagy énekkel könnyítettek. Ha csakugyan szükséges, pedig szükséges, a magasztos, nemes tettekre való buzduláshoz, hogy a lélekben nemesebb érzelmek honoljanak, hogy a lelket magasabb érzelmek hevítsék s hogy a lélek fásult közönységet a felbuzdulás váltsa föl: akkor a történet-tanítás céljainak eléréséhez az efajta dalok és énekek a leghatásosabb anyagul, eszközül kell, hogy tekintessenek.

S azzá is válnak, ha helyesen tanítjuk s jól alkalmazzuk.

Az énektanításnál nemcsak a dallam jó tekintetbe, hanem a szöveg is. A szöveg határozza meg, melyik történeti anyagrészzel hozzuk kapcsolatba az ének betanítását. *Dreisziger Ferencz.*

(Folytatása következik.)

Közoktatási reform Angliában.

Már több év óta nem egyszer volt alkalmunk szólni a *Népművelésben* az angol közoktatási reformról, a melyhez esztendőnk óta készültek hozzá s a melyet végre az 1902-ik évi december havi törvény állapított meg. A reform első-sorban e lap olvasóit érdekelheti, mert túlnyomólag a népoktatást érinti s sokkal kevésbé foglalkozik a középoktatás reformjával, a melynek gyökeres átalakítását későbbi időkre tartották fenn s a melynek következménye lesz első-sorban a latin és görög nyelvek tanításának megszorítása s különösen az előbbi.

A búr háború nagyon elfoglalta az angolokat, sokkal többet érdeklődtek iránta, mint a közoktatás reformja iránt; pedig az két szempontból is leköthette volna figyelmüket: az angol állam mind többet áldozván közoktatási célokra, az adófizetőnek érdekében állott, hogy ezen a czímen milyen fokig terhelik meg; másrészt a szülőknek érdeklődniök kell gyermekeiknek keresztény vagy nem keresztény nevelése iránt. Háború, vereségek, dicsőséges győzelmek, nagy politika azonban mindig jobban lekötik a népek figyelmét, mint a közoktatás, a mely nagyon sokáig volt mostoha gyermek különösen Angliában, a hol a törvényhozás vele először csak 1870-ben foglalkozott. Ekkor alkották a legelső közoktatási törvényt, a melyen azonban 1902-ig gyakran találtak változtatni valót, míg végre beható és összefoglaló reform alá az utóbbi esztendőben vetették, meglehetősen langyos érdeklődés mellett, a mit *Devonshire* lord, a tanügyi osztály új vezetője (inkább tanügyi legfőbb hivatalnak lehetne nevezni ezt a *Board of Education*, de miniszteriumnak alig, mert a vezetője nem tagja a kormánynak) többször elpanaszolt. S tulajdonképen legtöbbször érdeklődtek a reform iránt a felekezetek és a felekezetenkívüli oktatás emberei; amazok, hogy biztosítsák és az új törvény alapján fejleszthessék iskoláikat; emezek, hogy az 1870-ik évi törvényben szerzett jogaiktól s hatalmas pozíciójuktól meg ne fosztassanak. Ezek a vezető férfiak sokat polemizáltak, de a nagy közvélemény meglehetősen hűvös maradt s az érdeklődését sehogy sem lehetett magasabb fokra csigáznai, hiába szónokoltak a reformról nagyon gyakran képviselők, miniszterek, katolikus vagy anglikán püspökök. Angol fontoskodással különben ezt a czímet adták az új törvénynek: *Aktá az Anglia és Wales közoktatására vonatkozó további gondoskodásról.*

Csodálatos, hogy olyan művelt ország, mint Anglia, csak 1870-ben gondolt népoktatásának valamelyes szervezésére. Akkor a porosz elemi iskolázás már több évtizeden nagyszerű fejlődésre mutathatott vissza; valamit Franciaország is tett ennek érdekében; Olaszország papíron kimondta az általános iskolakötelezettséget, de nem volt pénze következetesen végrehajtani; csaknem minden országban karöltve járt ez az általá-

nos katonai kötelezettség dekretálásával, s minden országban az a népoktatás a liberalizmus jegyében született. *Ausztria*, valamint *Magyarország* már közvetlenül 1870 előtt intézkedtek törvényhozásilag a népoktatásról, tehát Angliát is megelőztük.

Az 1870-ik év előtti állapotok tehát Angliában népoktatási szempontból keservesek lehettek. *Manning*, a ki megfigyelte ezeket az állapotokat, ezeket írta róluk még 1882-ben: «A népesség valóságos kinőtt a meglévő népoktatási intézetekből, százezrekre, vagy talán milliókra lehet tenni azon gyermekek számát, a kik semmiféle oktatásban sem részesültek. Nagyon mélyen állott a műveltség színvonala. Angliát a szellemi művelődés terjedésében megelőzte Német- és Franciaország, különösen a mi a lakosság alsó és középső osztályait illeti». Pedig akkor Franciaországban még rendkívül keveset törődött az állam a népoktatással, a mely túlnyomó részben a községek és szerzetesek, vagy apácák vállaira neheztelt. Tévedés volna azonban azt hinni, mintha Poroszországon és Anglián kívül nagy virágzásban lett volna a népiskola. A liberalizmus érdeme s egyúttal büne, hogy kezébe vette a népiskolai tanügy fejlesztését; érdeme, mert sokat tett érte; büne, mert a harc eszközeként avatta föl főleg a pozitív keresztény vallás ellen, már a népiskolában mindenáron arra törekedve, hogy a jövő generációt hatalmába kerítse, s hitetlen vagy vallasközönyös nemzedéket neveljen. Még ez idő szerint is ebben az áramlatban uszunk, s a liberális, végzetes befolyás az iskolára még egy országban sincs teljesen megfordítva; s jól mondotta legutóbb egy előkelő bécsi ur, hogy ez idő szerint *valamivel könnyebb* ugyan a katolikusok helyzete, de ellenteleink erre rámondják, hogy sötétebb is. Vessünk rövid pillantást az 1870. év előtti közoktatási állapotokra, főleg katolikus szempontból, s különösen a katolikus iskolák helyzetére vonatkozólag az 1829-iki évben bekövetkezett katolikus emancipáció előtt. *Bellesheim* aacheni prépost, az angol katolikus állapotok legalaposabb ismerője, nagy szorgalommal gyűjtötte össze az adatokat. A fölbíre vonatkozólag a londoni *Times*ből, a *Dublin Review*ből s az alább említendő folyóiratokból merítettem az adatokat. A XVI. század végén *Erzsébet* királynő nagyon szigorú törvényeket hozott a katolikus közoktatás minden főkára. Ezek a törvények nem változtak meg utódjai: a *Stuartok* alatt, legfőleg a végrehajtásuk volt enyhébb. Az 1688-ik évi nagy angol forradalom tulajdonképen protestáns és anglikán szakozás volt II. Jakab katolizáló főrekvései ellen, a győzelmét tehát a katolikusok érezték meg, úgy, hogy az *orániai* és *hamoveri* házból származott uralkodók alatt legfőleg a protestáns öntudat gyöngülése mellett és a deistikus fölfogás uralomra jutásával számíthattak a katolikusok a fönmálló üldöző törvények daczára enyhébb bánásmódra.

A katolikus iskoláztatás természetesen ilyen elnyomatás alatt szenvedett.

Több mint két évszázadig az angol katolikusok angol egyetemekre nem járhattak, mert anglikán hitvallást kellett letenniök. A katolikus népiskolákban csak a legnagyobb titoktartás mellett, bujkálva tanítottak; ha a tanítót elfoghatták, életfogytiglani börtön lett a része, a szülő pedig, a ki katolikus iskolába adta gyermekét, havonta 240 korona bírságot fizetett. A XVIII. századnak második felében már ritkábban hajtották végre ezeket az intézkedéseket; de mindig találkoztak fanatikusok, a kik erőszakolták a katolikusok ellen szóló szigorú törvények végrehajtását; *Mansfield* lord-főbíró még a XVIII. század végén mondta, hogy: *hazáirulás*, ha katolikus pap az angol birodalomban még csak lélekzeni is merészel. Dr. *Pitt* miniszterelnök államférfiúi bölcsesége lehetőleg enyhített akkor a kegyetlen törvényeken és néhány évtized múlva be is következett a katolikusok emancipációja. *Lecky* azonban, az ismert kulturfőrténetíró, a ki most éli nagyon öreg napjait s a ki egész tudományos munkásságával azt az elvet szolgálta, hogy az egyház mindenkor a haladásnak és művelődésnek kerékkötője volt — az angol katolikusok helyzetéről a XVIII. században, iskolai neveletésüket is számba véve mégis ezt írhatta: «A törvényhozás olyan helyzetet teremtett a katolikusok részére, a mely idővel megtört és lélektelen *heléták* színvonalára süllyesztette őket».

Vetés.

(Folytatása következik.)

KÜLFÖLDI TANÜGY.

Gyermekbálok. A német pedagógiai irodalom most nagy előszeretettel és nem kevesebb joggal támad neki a gyermekbáloknak, kosztümös mulatságoknak, a melyek különösen városokban divatosak, megrontva az elemi iskolai gyermekek lelkületét, megviselve a szülők anyagi helyzetét, hozzászoktatva, beletanítva az előbbieket olyan bűnökhöz és hibákhoz, a melyek ellen nagyon sok esetben a felnőtteknek is teljes erejükből kell küzdeni. Az ilyen gyermekmulatságok Magyarországon is mindinkább terjednek s így mindaz rájuk illik, a mit azok a német lapok írnak a maguk otthoni könnyelmű divatjáról. Különösen azt emelik ki, hogy az ilyen bálok teljesen fölöslegesek abból a szempontból, hogy a gyermekek egymással ismerkedjenek; hiszen az egymáshoz legidegenebb gyermekek, ha magukra hagyják őket, némi feszélyezés után összebarkóznak s játszani kezdenek. E helyett a gyermekbálok arra valók, hogy időnek előtt neveljék a gyermekekbe a felnőttek hibáit, az ilyen kosztümös gyermekek feszesek, a szabad mozgás és játéktól elszoknak, a mikre pedig olyan nagy szükségük volna, s egyenesen utánozzák a felnőtteket. Blazirtak lesznek, fényes

ruhához hamar hozzászokva nem tudják élvezni egészen és őszintén azt az örömet, a mikor nagy lányuk való szép ruhát kapnak; e mellett módfelel kifejlődik bennük a hiúság s különösen arra fognak hamar rátérni, hogy egymás toalettjét lekritizálják, esetleg megsértsek egymást, a miből otthon hasonló sirások, szemrehányások, bánatok és duzzogások keletkeznek, mint a felnőtteknél. Az ilyen gyermek hamar tanulja meg a képmutatást is. Szóval mesterségesen tenyésztik az olyan gyermekmulatságokkal, azokat a hibákat, a melyekkel úgy az egyes embernek, mint a családoknak vagy a társas érintkezésnek későbben ügyis elég baja akad.

Aranyérem és ezüstkereszt. Régi és sokszor fölpanaszolt szerlelemről írunk újból, midőn fölemlítjük, hogy hányszor tárgyalt a napisajtó is megbotránykozással, hogy érdemes öreg tanítók ugyanolyan királyi kitüntetésben részesülnek, mint a hivatalosok. Ezüst érdemkereszttel, koronával vagy korona nélkül jutalmazták bökros érdemeiket. A fasisi bíró legalább az előbbi kapja, s nem egy eset van rá, hogy aranyéremkeresztet kap pusztán azért, mert közigazgat, mert néminemű politikai szerepe van. Annál nagyobb és méltó föltünést keltett egy-két éve s tanítóinknak fényes elégtételül szolgált, hogy a váci egyházmegye egy érdemdús tanítója a pápa szentségétől lovagrendet kapott. Még Olaszország is jobban megbecsüli magát e tekintetben, mint hazánk, s ha tanítóit rendszeren nyomorúságos gazdasági viszonyai folytán nem is fizeti valami fényesen, legalább kitüntetésekkel, és nem ezüstös kitüntetésekkel tiszteli meg őket. Ott ugyanis alapítottak egy *aranyéremet*, illetőleg aranyéremjelet, melyet megkap minden érdemes tanító, aki negyven esztendőig szolgált s még fényesen működik. Utóbb ötven tanító kapta meg ezt az aranyéremjelet, a melyet illő ünnepélyességgel adtak át nekik. Ez tisztességes gondoskodás a tanítók kitüntetéséről, s mellesleg tapintatos is, mert az érdemjelet csak ők kaphatják meg s az ország azzal is jelzi, hogy a tanítók olyan fontos föladatot végeznek az államban, olyan különleges s olyan társadalmi osztályt képeznek, a melynek épen különleges kitüntetéséről gondoskodni illik.

Utolagos bizantinizmus. A stréberek még a halottak kultuszával is tudnak emelkedni vagy üzletet csinálni, tisztelik és dicsőítik a halottak emléket, bizantinus hízaléssal hódolnak nekik, főleg azért, hogy lássák az élő hatalmasok, hogy haláluk után róluk sem feledkeznek meg. Így eszelekeznek nálunk s Németországban is, hazánkban pedig tudjuk, hogy divatba jött, hogy törekvő tanítók kiadják egy-egy miniszteri tanácsos vagy tanfelügyelő arczképét, kollegáikra rástózzák, a méltóságos és nagyságos urnál kegybe jutnak, s a tetejébe még jó üzletet is csaptak. Nálunk ez kisebb méretekben megy, de a német birodalom elég nagy, hogy az üzlet fényesen

sikerüljön. *Kügler* például volt a porosz közoktatásügyi miniszteriumban a népiskolai ügyek, tanítóképezdek stb. főreferense. Nemrég meghalt, de emlékével most üzletet csinálnak — jótékony ezélra. Az ilyen jótékony ezél mellett tudvalevőleg gyakran szokott egy kis priváthaszon is mutatkozni. Néhány stréber porosz tanító tehát elhatározta, hogy kiadja *Kügler* arczképét, két márkával árusítja s számítanak arra, hogy 200—300.000 márkát hoznak össze, a miből beteg tanítók számára menhelyet alapítanak. És akadt egy gazdag műintézettulajdonos, a ki arra vállalkozott, hogy a képeket tetszésszerinti mennyiségben ingyen állítja elő; az ajándék gyanus, s nagyon is olyan a színe, mintha a gazdag a tanügy körül szeretne érdemeket szerezni, hogy nemességre vagy lovagrendre tegyen szert; a mi még annál gyanusabb, ha tudjuk, hogy az adakozó úr idegen. Azt hisszük, egyszerűbb dolog volna: a menhely ezéljaira egyszerűen gyűjteni a porosz tanítók között, nem pedig arczképeket rájuk sózni s e mellett kérdés, hogy mindnyájan vagy sokan tisztelik-e *Kügler* emlékét?

EGYESÜLETI ÉLET.

Meghívó. A gyergyói róm. kath. tanítóegyesület tét rendszer közgyűlését 1903. évi márczius hó 5-én (csütörtök) reggel fél kilencz órától kezdődőleg a gyergyó-szárhegyi róm. kath. kö. ponti népiskolánál fogja megtartani, melyre a t. tagtársakat és a tanügy barátait tisztelettel meghívjuk. Tárgysorozat: 1. Fél kilencz órákor szentmise hallgatás. 2. Gyakorlati tanítást tartanak: László Dénes a III. főosztályban nyelvtanból, ifj. Both Ferenc az I. osztályban írva-olvasásból és P. Hartmann Tivadar az V. osztályban számtanból. 3. Elnöki megnyitó. 4. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének fölovasása és hitelesítése. 5. Jelentések és átiratok tárgyalása. 6. Gyakorlati tanítás bírálata és módszertani vitaközös. 7. Enekpróba. 8. A múlt gyűlésről elmaradt előadás megtartása. 9. Intézkedés a méhestelep ügyében. 10. Az erdélyi róm. kath. tanítóegyesület átiratának tárgyalása. 11. Önképzőkori jelentések. 12. Indítványok. Gyergyó-Ditró, 1903. február hó 16-án. *Józsa Sándor* elnök, *Molnár Károly* főjegyző.

VEGYESEK.

A Magyar Katholikus Tanítók Országos Bizottságának Tanügyi Tanácsa február 2-án délelőtt 9 órákor Budapesten, a Szent-István-Társulat palotájában ülést tart, a melynek tárgyai: 1. A püspöki karhoz intézett föliratokra és betérjesztett munkálatokra küldött válaszok tudomásul vétele, illetve újabb intézkedések megállapítása. 2. A katolikus népiskolák újabb átdolgozott tanítástervének elfogadása. 3. A katolikus polgári iskolai tanító- és tanítónőképzők vizsgálati szabályzata és tanításterve. 4. A pénztárosi állás betöltésével kapcsolatos ügyek. Miután lapunkat pénteken lezárjuk, az érdekes gyűlésből csak a jövő számban adhatunk részletes tudósítást.

A tavaszi bécsi kirándulás. Felhívom kartársaim figyelmét a Bécs városában tartandó tanügyi kiállításra. Ha a jelentkezők száma a 100-at meghaladja, az okvetlenül meg lesz tartva s hiszem, oly kedvező árákat érhetünk el, mely nem fogja a tanítót anyagi helyzetében érzékenyen megrövidíteni, de annál nagyobb hasznát veszi neki. Jelentkezni lehet Bertalan Vinczénél Esztergomban.

Halalozás. Mely részvétellel értesültünk, hogy *Méza István*, a rozsnyói egyházmegyei tanítóegyesület főpénztárnoka, tornai tanító, csele 56-ik, tanítói működése 32-ik évében szív-elszírosodásban f. hó 17-én Tornán elhunyt. Szorgalmas, buzgó tanító volt. Aldott legyen emléke.

A tatabányai kereszt ügye. Az igazgató-tanító interkedésére eltávolított fészületet, mint a «D. H.» értesült, a bányaigazgatóság rendelkezésére, visszahelyezték az iskola tantermeibe.

Új apáczakolostor. A hazánkban egykor fényesen virágzott szent Domonkos-rendi apáczák házeit a törökök dúlása s az idők teljeseen elpusztították. Az ötvenes években megindult katolikus renaissance új életre keltette a női szerzetet, mely Arpád-házi szent Margitot adta a hazának s mely a magyar irodalomban ma is történelmi fontossággal bíró művekkel örökítette meg a Domonkos-apáczák hazafias és vallásos érdemeit. A Domonkos-apáczák rendjét Magyarországon egy vallásos lelkű nő, dr. Ázula Maria keltette életre. Köszöggel alakult meg újra a rend, mely azóta nemcsak a községi hatalmas leánynevelő intézetet tartja fenn, de már új rajokat is beosztott ki Vasvárra és Ausztriába. Holnap pedig Kassára vezetik be a Domonkos-rendű apáczákat új kolostorukba.

Történelmi képek az iskolákban. A közoktatásügyi miniszterium az iskolai történelmi szemléltető képekre pályázatot hirdetett, a mely újévkor járt le. Az Országos Képzőművészeti Tanács már kiválasztotta a jutalmazandó műveket és elbterjesztést tett Wiassics Gyula közoktatásügyi miniszternek, a kinek döntése után fogják a jelölés leveleket fölbontani. A pályázatra beérkezett művek egyelőre az Országos Iparművészeti Múzeum elsőemeleti folyosósarnokában vannak kiállítva.

Adakozás egy iskolára. A szokolyai főkegyház újennan építendő iskolájára a következőktől kaptak segítséget: a Szent-László-társulattól 10 korona, Virter Lajos dr. püspök és nagypréposttól Vác 5 korona, Filipesics Józseftől Tápó-Györgye 2 korona, Matlon János káplántól Tápó-Györgye 1 korona, Kis Boldizsár apátplébánosnál Félégyháza 2 korona, Srenkov Andortól Alpar 3 korona, Guzsvenitz Vilmos igazgatótanártól Esztergom 2 korona, Révész Istvántól Dunakesz 2 korona, Toldy Jenőtől Félégyháza 2 korona, Varga Mikálytól Cs.-Csany 1 korona, Vimmer Ferencztől Rétság 1 korona, Kubinyi Endrétől Üllő 1 korona, Tóth János dr. th. tanártól Nyitra 2 korona, Bösz Emiltől Jobbágy 10 korona, apáczáktól Lovasberény 1 korona 40 fillér, Számord Ignácz igazgatótanártól 1 korona, Kossiczky Lajostól Buják 2 korona, a ferenczrendiek zárdájától Budapest 2 korona, Hegedűs Sándortól Szob 1 korona, Krier Józseftől Alsó-Láp 2 korona, Laczuska Titusz koresmárosnál Verőce 1 korona, 20 fillér, a nyitrai püspök iródjából 5 korona, Schiak István kanonoktól Esztergom 10 korona, Véber Agostonnál Szakálháza 2 korona, Uvira Rudolftól, káplánjától és híveitől Nográdról 5 korona, Kemenes Ferencz kanonoktól Veszprém 10 korona, Ellinger Odóntól Esztergom 2 korona, Tóth Mikéltől Kaloosa 5 korona, Frank Józseftől Szinér-váralja 1 korona, Batory Mihály műfestőtől Szabadka 2 korona, Lerant Antaltól Ósi 1 korona, Stampai János főtanítótól Kőbölkút 1 korona, iskola-nővérektől Majsza 2 korona, egyházmegyei alapítványi hivatal Veszprém 12 korona, Neth János dr. főorvos Verőce 2 korona, Kohnmetz József kereskedő Verőce 2 korona, Mladomiezky Ignácz kanonok Győr 10 korona, Firczak Gyula püspök Ungvár 4 korona. Mindezen kegyes szívű adakozóknak a szokolyai szegény hívek szívbéli köszönetet mondanak és kéri a többi megkeresettek adományait. Kelt Verőczen 1902. év január hó 31-én, *Kammerer Ferencz* kanonok, esperes-plébános.

A Szent-Imre-Egyesület fölhívása. Az egyetemen ismét mozgalmas időkre van kilátás. Nemsokára megválasztják az újá szervezett Egyetemi Kör elnökét s a különböző elemek összevegyülése alkalmat ad a Szent-Imre-Egyesületnek is arra, hogy kibontsa zászlaját. Kibontásáért fölhívásában szép szavakban festi az egyesület céljait s azokat a szép eszmenyeket, a melyek kell, hogy minden ifjú szívében tanyát üssenek s a melyért a Szent-Imre-Egyesület is küzd. Ennek kapcsán fölhívja az ifjakat

a körbe való beiratkozásra, ügyesen festvén azon előnyöket, melyeket a kör tagjainak nyújt. A körben katolikus közéletünk kitűnőségei majdnem hetenkint fölvilágosít tartanak. Kiválóbb alkalmakkor ünnepélyeket rendez az egyesület. Tudományos és irodalmi szakosztályaiban kielégítheti bármely magas igényű ifjú az ambícióját, theatestélyeket rendez, olvasótermében a főváros és vidék minden nevezetesebb lapja megtalálható, azonkívül könyvtár, biliárd, sakk, zongora áll a tagok rendelkezésére. Beiratkozni bármikor lehet a kör helyiségeiben. Üllői-út 22. szám alatt.

Szerkesztői üzenetek.

W. B. és V. B. A Széchenyi-Kolonics alapítvány megüresedett helyeit pályázat útján szokta a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr betölteni. Ily pályázat már évek óta nem léteztetett közzé. — **Cs. S. Z.** Ha pusztán az érdekeltekre van kivétel az említett összeg s nem mint közszégi pótdadó, abban az esetben az iskolafentartó köteles megfizetni. És ha díjlevélléleg ön köteles a földek adóját fizetni, akkor a kérdezett terhek is önt illetik. — **B. F.** A hirdetést a 8. szám hozza. — **B. G.** Levelét áttettük a Szent-István-Társulat könyvkiadó-hivatalához. — **D. F.** Fölhasználok. — **B. J. 1.** Ha abban az évben tölti be a 6-ik élet, fölvehető. 2. 15 éves korának betöltéséig köteles az ismétlőiskolát látogatni. Akkor marad ki, mikor a törvényes kort betöltötte. 3. Távolság nem fogadható el mentességül. Kötelesek iskolába járni. 4. Valamelyik község kötelekebe kell, hogy tartozzanak. Az illetékes hatóság kötelezze őket iskolába járásra. — **J. tanítók.** Levelben feleltünk. — **G. K.** Már többször megsürgöttük. Ismét intézkedünk. — **P. M. V. J.** Közzétettük. — **D. Gy.** Forduljon a Magyar Tanítók Országos Takarékos Hitelesítő-vezetőjének igazgatóságához Budapesten, VIII. József-körút 8. Onnan készséggel adnak fölvilágosításokat. — **T. G.** Közzétettük. Üdvözlét. — **R. P.** Beérkezett.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

PÁLYÁZATOK.

Esztergomi érseki megye.

A nadlányi (Nyitramegye) kántortanítói állomásra tolyó év *márczius 18-ikára* pályázat hirdetteik. Állomás javadalmazása: Lakása áll: 2 szoba, 1 konyha, 1 kamra, 1 istálló, házikert 370 □ öl. Nadlányban 3 hold 331 □ öl, Apáthiban 1 hold 1411 □ k. öl, maga művel. Párber: 12½ p. mérő buza, 27½ pozs. mérő rozs községektől. 2 öl hasábia iskola fűtésére. Miscialapítványokból 19 kor. 99 fill. Egyházi pénztárból 9 kor. 24 fill. Ostyasütés 20 kor. Ruhamosás 30 korona. Kantaecio értéke körülbelül 20 kor. Stóla kb. 280 kor., mindennapi tankötelesek után 4 kor. ismétlő-sők után 1 kor., körülbelül 260 kor. 2 darab marha- és sertésre legeltetési jog, kántor a pásztort fizeti. Köteles mindennap orgonálni, ifjúságot énekre tanítani, plébánosnak segídekezni. Pályázók kérvényüket a nadianyi *róm. kath. iskolaszék*re címezzék. 71 1—1

Csanádi egyházmegye.

Fr.-N.-Iratosi róm. kath. kántortanítói állásra pályázatot hirdetteik. Járandósága 800 korona készpénz. 2 □ öl kemény tűzta, lakás és iskola fűtéshez szükséges szalma. Két szoba, egy konyha, fa- és éléskamra, istálló, öl. 450 □ öl házikert, melynek fele szőlővel van beültetve, körülbelül 1000 lélek utáni stóla. Kötelessége a kántortanítói állással járó összes teendőket végezni. Kántori teendőkben jártas, de még nem okleveles képeződészek is pályázhatnak, de csakis ideiglenesen alkalmazhatók, ha megfelelnek és a képesítőt egy év leforgása alatt megszerzik, véglegesíthetők. Kérvények a kis-iratosi *róm. kath. plébániahivatalnak márczius 8-ig* betérjesztendők. Az állás azonnal elfoglalandó s a tanév betejezte előtt el nem hagyható. 68 2—2

Pécsi egyházmegye.

Tolna-Tevelen a III-ik tanítói állomásra *márcz. 13-ig* pályázat nyitottak. Jövedelme: egy burorott szoba, 700 kor. készpénz, melyből lak- s kertjőtelekre 120 kor. számítanak. Kötelessége: egy tantermet s az ismétlőiskolát vezetni, kántorakban segédkezni. Tannyelv: német-magyar. Csak östevelesek pályázhatnak. Az állomás tanév közben csak kántorival cserélhető föl. 73 1-1

Rozsnyói püspöki megye.

Ipoly-Bolyk hitközség (Losonc mellett) kántortanító keres. Jövedelme: két szoba, konyha, kamra faszínből álló lakás, 242 öles házi kerttel. Párber összesen 27 kila: párberpénz: egy pártól 20 fillér, egy főt pártól 10 fillér, 150 korona fizetésjavítás, reménylendő álamsegély 265 korona. Fandij: átlag 45 mindennapi iskolástól 2 korona és egy eszike, ismétlőktől 80 fillér, I-kolafutásra 16 meter, személtre 24 meter kemény tűzifa. Szántó föld maga művelt 8 h. és 1300 öli: rét, saját művelése: 1 h. és 1400 öli. Mispénz 22 korona. Temetések után 60 korona. Kötelessége istenisztelet alatt orgonálni, a mindennapi és ismétlő iskolában tanítani, a gregorián énekeket a gyermekekkel gyakorolni, a szorgalmi kertben a gyermekekkel a földművelésre oktatni. Poljamosdványok oklevéllel, működési és erkölcsi bizonyítványokkal — apellános által is aláírva — felszerelve f. é. *márcz. hó 10.* napjáig, mikor reggel 10 órakor fog a választás megtartatni, az iskolásokra ezimezve, aláhírotthoz küldendőik vagy a mi elnyesésh: személyesen bemutatandók. Ipoly-Bolyk-Losonc 1903 febr. 23. *Krompasky István* plébános. 72 1-1

Megjelent: Megjelent!

MAGYAR KÁNTOR 2-3

Temetési Szertartások, Népies Bucsúztatók és Alkalmi Egyházi Szentmise-Énekek Gyűjteménye.

A Pécsi egyházmegyei hatóság jóváhagyása és kitüntető bírálatával.

Irtja: **Biczók Ferencz.** (om. káth. kántor, igazgató-tanító Torontal-Tordán).

Ára füzve 2 K 50 fill., csinos diszkótesben 3 K 50 fill.

Egyedül a szerzőnél kapható.

GYÓNÁSI KÖNYVECSKE

katholikus gyermekek számára.

Irtja:

DREHER TIVADAR.

Kötve 36 fillér.

Megrendelhető a Szent-István-Társulat Könyvkiadó-hivatalában (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b).

Minden kántornak nélkülözhetlen a

„GYÁSZMISE-ÉNEKEK”

ez. mű. A 102 szab. orgonakisérettel ellátott ének ára kötve K 3.40, füzve K 2.60. (Utánvétellel 55 fillérrel több.)

Litkey Menyhért
kántortanító Torna-Ujfalun.

68 3-3

Szent keresztúti

és más ájtatossági gyakorlások Jézus Krisztus kinszenvedéséről és haláláról.

———— **Kötve 20 fillér.** ————

Megrendelhető a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b).

Orgonaépítési műintézet.

Rieger Testvérek

villamosgépekkel berendezett cs. és kir. udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

cs. és kir. udvari szállítók, a Szentisr jóvágja, a Ferencz József-rend lovágja

A párisi és pécsi világhírlásokb stb. helyről kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légayomású csőrendszerint (pneumatikai) tartós, nemes-hangu orgonákat szállit. 30 év óta 480 orgonát szállított. Mindennemű orgonajavításokat és hangolásokat a legmérsékeltébb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesít. Orgona jókarban tartása mérsékelt árban elvállaltatik. Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul.

